శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

బ్రాహ్మణాగ్రహారం

"ఎవరు వారు !"

"నేను కొండుశ్రౌతిని. చయనులు బాబయ్యా ?"

"అవును రా నాయనా ! అంతా క్షేమమా ?"

"నీఆశీర్వచనబలం. నువ్వు క్షేమంగా వచ్చావా ?"

"జిరున చీదలేదురా యీమాటు"

"చాలా దినాలకి వచ్చావు. ఫాల్గునంలో కాదూ—?"

"అవు నవును, పదిమాసా లయింది"

"వెళ్లిన పని తృప్తిగా—"

"తృప్తన్న తృప్తా ? కురిసిపోయాయిరా రూపాయలు. చెట్టు దులిపినట్టే. మహామంచి సంపాదన జరిగిందిరా యీమాటు"

"పునహా సతారాలు వెళ్లి నువ్వెప్పుడు తక్కువ తెచ్చావు? కాని నిలవ మాత్రం చేశావు కావు"

"వాని సిగ్గోసిన నిలవ. డబ్బా ప్రధానం, దర్జా కానీ ? కాక పోయినా, మనిషిని ధనం నిలవ చేస్తుందా, ధనాన్ని మనిషి నిలవ చేస్తాడా ?"

"అదీ నిజమే బాబయ్యా"

"ఇంకేం మరీ ?......ఎప్పుడు కావా లంటే అప్పుడే అవుతుంది సంపాదించే మొనగాడికి నిలవ, పిడికిలి గట్టిగా బిగిస్తే సరీ, వొక్క సంవత్సరం పాటు"

"తలుచుకుంటే నువ్వు నిమిషాలమీాదే వేలు నిలవచేస్తావు"

"అవును గదా?...కాని చివుకుల రామిగాణ్ణి మట్టం చేసే దాకా నిలవచెయ్యడం మాట తీసెయ్యి నాదగ్గిర"

"నీపట్టుదల మహాచెడ్డది బాబయ్యా"

"కాకపోతే?...వాణ్ణిక బతకనిస్తానుట్రా నేను?"

"నీకు కోపం వస్తే అంతే"

"నేను దేశంలో లేను కదా అని కిలకిల్లాడుతున్నాడం కామోసునేం వాడు?"

"ఇంకేనా శాంతించవూ పెద్దబాబయ్యా?"

"శాంతించ మంటావా? శాంతించే పనే చేశాడా వాడు?"

"............"

"నా అంతర మేం, తన అంతర మేం, నిండు సభలో తీసి పారేస్తాడా నన్ను?"

"............"

"రెండో తాంబూలం యిప్పించడూ నాకు?

"నిజానికి వాడు తొందరేపడ్డాడు; కానీ—"

"ఇక కానీ యెందుకూ మరీ?...తోటపంపు తనఖా అయి పోయింది కదా? కొంప వేలంవెయ్యడమే తరవాయి కదా? ఇక రంగసాని బాడవా? చూస్తూ వుండు, యీదెబ్బతో అది క్రియం రాయించకపోతే నారెండు చెవులూ తెగ్గోయ్యి"

"నువ్వు తలుచుకున్నా వంటే—నీతో విరోధం పెట్టుకున్న వాడి చెవులు తెగ్గోయ్యాలి, నీకేం?"

"తిండి కేనా సరిపోయే ధాన్యం రావుకదా, స్మార్తం ముక్కలే కాని, పరాయత మేనా పూర్తి కాలేదుగదా, నా మీద కతుకడతాడా కుంక ?"

"............"

"నాతో విరోధపడ్డాకేనా వాడికి దిగతీత ప్రారంభం ?"

"అవునవును"

"అజ్ఞానం వుండాలా అక్కర్లేదా ? దీపంమీద పడ్డ శలభం లాగ మాడిపోవాలి గాని, నాతో పోరి—"

"ఇప్పటి కేనా వాడికి బుద్ధి రావలసింది"

"ఇంకా వాగుతున్నాడా యేమిటి ?"

"వాడి మాటకి జమేమిటి పద్దేమిటి పోనిస్తు బాబయ్యా"

"అయినా—సంగ తేమిటో కాస్త చెబుదూ వారే"

"చెప్పే దేమిటి పదిమాట్లు ? ఎవరికి తెలవం దేముందీ ?"

"తిడుతున్నాడా ?"

"............"

"కవిత్వం అల్లుతున్నాడా ?...ఆమధ్య ఛందస్సు అఘోరించాడు లే భట్రాజు దగ్గిర"

"వాడి మొఘం, కవిత్వమే ?"

"మరేమిటీ ?"

"ఇక మూడో తాంబూలం కూడా నీకిప్పించడుట"

"ఏమో ?"

"మొదటి రెండు తాంబూలాలూ కర్మజ్యేష్ఠులికి వెడుతు న్నాయి కనక, యిక మూడో తాంబూలం విద్యాధికుడికి వెళ్లడం ధర్మముట"

"ఎవడుట ఆవిద్యాధికుడు ?"

"సుందరప్పయాజులుగారుట"

"వాడి మొహం. నన్ను కాదని సుందరప్పగాడు ముందుకి వస్తాడు కామోసు ?"

"ఎన్ని వేల గుండె లుండాలి ? ఆయన నీదగ్గిరే కాదూ క్రమం——"

"ఉగ్రాంలో వాడికి పట్టా పుట్టింది, నాకు లేదు. అంతేనా ?"

"వెడితే నీకు మాత్రం రాకపోవునా ? నిన్ను పరీక్ష చెయ్యగల మొగా డెవడూ భూమ్మీద ?"

"చాలా బింకంగానే వున్నా డన్నమాట"

"ఇంతకీ, కొంపెల్ల వెంకప్ప వాడితో కలిశాడు నువ్వు వెళ్లిననెల్లాళ్లకి"

"హరోంహర, కలిశాడూ ?"

"ఇద్దరూ వొక్క తాటిమీద నడుస్తున్నారు"

"జోగీ జోగీ రాసుకుంటే——"

"బూడిద రాలిందిట. మహా బాగా చెప్పావు"

"వెంకప్పగాడి పిలక మనచేతిలో వుంది యెరుగుదువా ?"

"అదేమిటి ?"

"వాడు బొడ్డు పెరుమాళ్లు సెట్టికి యెనిమిది వందలికి నోటు రాశాడు"

"ఎరుగుదును. పుష్కరాలకి ముందు కాదూ ?"

"రెండేళ్లు దాటింది. శెట్టి యెన్నిమా ట్లడిగినా యిదిగో" "అదిగో" అంటూ వచ్చాడు; కాని దమ్మిడీ వసూలు పెట్టలేదు"

"అయితే ?"

"శెట్టి యిక ఆగడు"

"దావా—"

"సగం వడ్డీతో యిస్తే నోటు నాకు ట్రాన్సుఫరు చేస్తా నన్నాడు శెట్టి"

"అయితేనూ... బాబయ్యా !"

"ఆ"

"ఇప్పు డర్థం అయింది"

"ఏమిటో చెప్పు చూతాం"

"ఆమధ్య నువ్వు శెట్టికి తొమ్మిదివందల పై చిలుకు పంపా వని వదంతి—"

"వదంతి కాదు నిజమేరా నాయనా"

"అయితే, శెట్టి దగ్గిర నువ్వెప్పు డేనా వాడుకున్నా వేమో అనుకున్నాను, ఆనోటు కొనేశా వన్నమాట"

"పెట్టిలో వుంది చూపించనా ?"

"ఇవాళ పెట్టిలో వుంది, రేపు కోర్టులో వుంటుంది వేరే చూపించే దేమిటి ?"

"ఇక చూసుకో నా ప్రతాపం"

"ఇది బ్రహ్మ కేనా తెలవదు సుమా బాబయ్యా"

"మనస్సులో వుంచుకో"

"తెలిస్తే మాత్రం బాధేమిటి కానీ—వెంకప్ప యేం చెయ్యగలడు కానీ—అయినా నాకెందు క్కానీ—ఏతావతా జమ యేమాత్రం బాబయ్యా ?"

"అంచనా కట్టు చూతాం"

"సహాస్రం"

"ఛా !"

"అంటే పెరుమాళ్లు సెట్టికి పంపింది కాక"

"అయితే మాత్రం? అదేమంత భాగ్యం రా ?"

"పోనీ, అది కాక రెండు"

"మరో రెండు కలుపుకో"

"అబ్బా !"

"మరే మనుకున్నావు ?"

"అయితే, రామదీక్షితులూ వెంకప్పా చచ్చా రన్నమాటే"

"వెధవల్ని తిప్పితిప్పి కొడతాను చూస్తూ వుండు"

"మహా పకడ్బైన యెత్తు వేసుకొచ్చావు బాబయ్యా"

"అలా అన్నావు కదా నువ్వు ?"

"అనక ?"

"అయితే, నువ్వు నాలోవాడ వేనా ?

"నాలోవాడ వేనా అంటే—"

"ఏమిటి అంటే ?"

"............"

"అదేమిటో తేల్చరా వెర్రినాగులూ"

"నాసంసారం సంగతి నువ్వెరగంది కాదు. ఏరోజున అర్థ రూపాయ లేకపోతే—"

"ఏమంటావు ?"

"నాదారిని నన్ను పోనియ్యి"

"పోనివ్వను. నువ్వు దివాన్గిరీ చక్కగా చేస్తావు. నువ్వు నా వాడ వయితే తక్కిన నాపనులు ఆగిపోవు"

"నేను పూనుకోడమే వస్తే ప్రాణం యిచ్చెయ్యవలసిందే. వె—ధ—వ కృత్రిమం నాచేత కాదు"

"అంచేతనే—వొక్క కాగితం యిచ్చేస్తాను పుచ్చుకో"

"............"

"ఏమంటావ్ ?"

"............"

"ఆలోచించుకో"

"............"

"ఎన్ని పెళ్ళిళ్లూ వొడుగులూ చేయిస్తే వంద రూపాయలు కిడతాయీ ? నీ కెన్ని ఆశ్రమా లుండినా యేడాది కెన్ని శుభ కార్యాలు తగులుతాయీ పెద్దవీ ?

"............"

"భయపడకు"

"కొడతా రనీ తిడతా రనీనా ?"

"ఇంకేం ?... పోనీ నేనేమైనా తక్కువ చెప్పానా ?"

"తక్కువకీ యెక్కువకీ—"

"మూడు పుట్ల ధాన్యం రా"

"............"

"గాది బాగుచేయించుకో"

"అలా అన్నావా ?"

"నీతపన అర్థం అయింది. నిన్ను చూస్తే జాలేస్తోంది. రొఖ్ఖం కూడా ముప్ఫయి రూపాయలు, ఏం?"

"సెబాస్!"

"అంతే అనుకోకు. యాభై చాపులు అసమానమైనవి దొరికాయి, రెండు—రెండేమిటి, నాలు గిచ్చేస్తాను దర్జాగా కట్టుకో"

"...నీరుణం తీర్చుకో లేనయ్యా"

"నీకొడుక్కి కూడా బట్టలూ పుస్తకాలూ యిచ్చేస్తా నీయేటికి"

"పేరుపేరు వరసని యింటిల్లపాదికీ—"

"ఇక కోడలికి మాత్రం బంతిలో బాలపక్షం చెయ్యడం యెందుకూ? ఒక పునహా చీర దానిక్కూడా పట్టుకుపో"

"మాఅత్తా రేనా యెప్పుడూ యిలా సంతోషపెట్టలేదు"

"ఏమంటావు మరి?"

"ఇక తప్పుతుందా?"

"ధీమాగా చెప్పావు కాదు"

"పని చెయ్యాలా మాట చెప్పాలా ధీమాగా?"

"అయితే సరే. మధ్యాహ్నం కనపడతావు కాదూ?"

"రాలేను. రాయవరంలో నవగ్రహశాంతి వుంది, వెళ్లాలి"

"ఏమాత్రం?"

"నాపుట్టుక వోక తులం—"

"పోనీయ్యకు"

"పున్నానికి బియ్యం అయిపోతా యంటోంది నీకోడలు"

"రేపే కొలిపించేస్తాను ధాన్యం కావా లంటే. రొక్ఖం అయితే—"

"వద్దువద్దు, ధాన్యం అయితే నీపేరుగా భూతతృప్తి"

"అలా వుండాలి విశ్వాసం. నీకేమిచ్చినా పాత్రదానమే అవుతుంది మరి సాయంత్రం?"

"తప్పకుండానూ"

"చూడూ, రాత్రి నువ్వూ, కోడలూ, మనమడూ కాస్త చారూ అన్నమూ పుచ్చుకుని కొత్త బట్టలు కట్టుకుని—"

"నీకు నూటొక్క సాష్టాంగనమస్కారాలు బాబయ్యా"

"శుభం నాయనా, శుభం"

"మరి పద"

"గప్ చిప్"

"వేరే చెప్పాలా బాబయ్యా?"

"అయితే...వూళ్లో వున్నట్టేనా?"

"ఆ, ఆ! నిన్ననే వచ్చింది మేళం వెళ్లి. దండిగానే లాక్కొచ్చిందట యీమాటు. కోనసీమ దోచేసిం దని చెప్పుకుంటున్నారు"

"అసాధ్యురాలు కాదూ?"

"నువ్వు కనక కుక్కని చేసేశావు దాన్ని"

"గ్రహించావు నువ్వు. అబ్బో!"

"నోరెత్తాటప్పటికి రామదీక్షితులుగాణ్ణి విసిరికొట్టింది మరిచిపోతానా?"

"ఆ పరాభవం చాలదుట్రా వాడికీ? ఏదీ, నీలాచలా న్నలా నిలపగలిగాడా వాడూ? నేను కన్నుగిటా నంటే కుక్క అయిపోదూ అదీ?"

"సత్తా మాట అలా వుండగా, నీచేతి కేముక లేదు కనక—"

"చూడూ...పారేసేచోట పారెయ్యాలి. ఒక్క మాసం తిరిగా నంటే సానికి సంవత్సరం పోషణ"

"నీశక్తి అలాంటిదే...మరి పొద్దెక్కుతోంది, వెళ్లాలి"

"పదపద...రాత్రి భోజనం మాట మరిచిపోకేం?"

"మరిచిపోవడమే?"

"పోనివ్వరా కుర్రాడా, జట్కా, పెద్దవీధినే పోనియ్యి, కరణం గారి యింటిదగ్గిర మళ్లించవచ్చు. చూడూ...ఊళ్లోకి వెళ్లాక గాలప్పరుగు మీద వెళ్లాలి గుర్రం తెలిసిందా?"

౨

"ఏమట్టుకి వచ్చిందిరా కథ?"

"ఏమట్టు కయితేం, నేనేమో తప్పకుండా నెగ్గేస్తాను; కాని మూడు దినాల కిందట వూరి కెళ్లింది"

"ఏవూరూ?"

"రామేశ్వరం"

"ఛఛా, అదేమిటి?"

"అలా వచ్చింది"

"చక్రం అడ్డుపడెయ్యలేకపోయావా?"

"కుదిరింది కాదు"

"అయితే, ముందుమాట?"

"అదే ఆలోచిస్తున్నాను"

"ఇదే అన్నమాటేమిటి, మరోటి చూసుకో"

"తీరా ఫలోన్ముఖం అయినాక యీ స్వల్పకారణంవల్ల విడిచి పెట్టుకోనా? చేదా యేమిటి, మీరంతా వుండనే వున్నారు కదా మార్గదర్శకులు?"

"భావకవుల జాబితా కెక్కావు కదా నువ్వూ మాలాగే వుండాలా? అయినా, అంత యేమరిపాటుగా యెందు కున్నావురా?"

"ఏమరిపాటు కాదు, వ్యవహారం అంతా వడిదుడుగ్గా వచ్చేసింది"

"ఏమిటా వడిదుడుకు?"

"అసలు రామేశ్వరం యాత్ర హఠాత్తుగా—అంటే సూచన అయినా లేకుండా వచ్చింది. సోమిదేవి మేనత్త, తన కూతుర్ని తీసుకు వెళుతూ దీన్ని కూడా పంపిస్తారేమో అని కనిలాగ వచ్చి కూచుంది. దాంతో, సోమిదేవి యెంత మొత్తుకున్నా, భీమన్న శాస్త్రిలు మామ పదపద మని పడగెంటే కాడు"

"ఇరవై యేళ్లయినా నిండాయో లేదో అప్పుడే యీ పుట్టిమునక యేమిట్రా?"

"మన మతం వొట్టి వైష్ణవమతం కాదుట్రా?"

"అంతేలే"

"జుట్టు తీయించేస్తే గుణం మారుతుందా?"

"మరి మీ చెల్లెలికి—?"

"మంచో చెడ్డో అది పదోనాడే అయిపోయింది. కాక పోయినా అప్పుడు నేనూళ్లో—"

"ఉంటే మాత్రం, నీమాట మహా చెల్లేడిసింది కానీ— సరే తరవాత?"

"ఎలాగేనా తప్పించేద్దా మని రెణ్ణాళ్లు మహా తిరిగాను; కాని మాట్లాడ్డానికే వీలయింది కాదు"

"ఏితే కాలేదూ ?"

"ఎప్పుడు చూసినా సుందరంగాడు వాకట్లో కూచుని వుండేవాడు యమములాడిలాగ"

"అదేమిటి ?"

"శాకుంతలం పాఠం మొదలుపెట్టాడులే వాడు భీమన్న మామదగ్గిర"

"శాకుంతలమా ?"

"అవును. ఏదో పన్ని వాణ్ణి వాకట్లోకి రాకుండా చెయ్యమని సోమిదేవితో చెప్పాను. అది కూడా సమయం కోసం చూస్తోంది"

"సమయం"

"అవును. ఈలోపున నేను కూడా వూరుకోక 'ముప్ఫయ్యేళ్లు దాటాయి కదా నీకింకా చదువేమిట్రా ?' అని వాణ్ణి యద్దేవా చేశాను. దానికి వాడు — అసలు నామాటలో వున్న ధ్వని వాడికి అందలేదులే"

"అందతే భావకవిత్వం ఎలా అవుతుంది మరి ? అయినా వాడు సమాధానం యేమి చెప్పాడూ ?"

"సర్వేశ్వరుడి దయవల్ల భుక్తికి లోటు లేకుండా పోయింది కదా, చదువుకోక యింకేమి చెయ్యనూ—"

"అంతే కదా ?"

"అంతే అంతే...అయితే నీకేదో అనుమానం—"

"నీకు పోటీ రాలేదు కదా అనిలే"

"ఛీఛీ! నల్లముద్ది తుండులాగ కారునలుపూ వాడూ— లాటరీలో పదివేలు రావడంతోటే అందగాడయిపోయాడా యేమిట్రా వాడూ? పైగా, యిరవయ్యో శతాబ్దంలో కూడా శాకుంతలం పట్టుకుని దేవుళ్లాడేవాడికి రసికత అంటే—"

"వాడు పద్యాలల్లడుగా? అంచేత ఆరసికత వేరు. కాక పోయినా, —నలుపయినా వాడికళ్లల్లో మాంచి తేజస్సూ భలే ఆకర్షణశక్తీ వున్నాయిరా. నోరు విప్పడంటే చకచకచక —కిన్నెరలు మోగిపోతూ ఆగాత్రమాధుర్యమూ, ఆరాగ వరసా—ప్రస్తావన అందుకున్నాడంటే పోతే ధోరణి కదా గంటలకొద్దీనీ? మధ్యమధ్య శ్లోకాలు విడిచిపెడుతూ, తరంగాలూ అష్టపదులూ విసురుతూ, చేతులు తిప్పుకుంటూ— అసలు, వాడు మాట్లాడితేనే నవరసాలూ వొలికిపోతాయి. అంచేతే, యెక్కడికి వెళ్లినా, పెద్దపెద్ద పండితులతో సరిగా వాడికి సత్కారం జరుగుతోంది"

"ఆసత్కారాలకీ, యీప్రణయానికీ సమ్మంధం యేమిటోయ్?"

"అలా అనకు అమ్మాణ్ణి చూశావా యెలా మొమురిస్తోందో వాడికి?

"అదో శుద్ధపిచ్చిముండ"

"మరి నిన్ను చేరనిచ్చింది కాదేం?"

"............"

"పైగా, అదే కాదు, వాణ్ణి చూస్తే చాలామంది ఆడాళ్లు పిచ్చిముండ లయిపోతారు. వయసు మళ్లిపోయిం దని వల్లకా దన్నాడు; కాని చిన్నావధానులు గారి గోవమ్మ యిక్కడె కాగితాలు మీదపడెయ్యలేదూ ద్యావది పేరుపెట్టి భోజనానికి పిలిచీ ?"

"నిజమే కాని, సోమిదేవి దగ్గిర మాత్రం ఆమాట తీసెయ్యి. దాని మనస్సు నామీదే పూర్తిగా లగ్నం అయిపోయింది. ఆరు మూా డయినా అది తిరిగిపోదు. అసలు దాని మనస్సు కలి చేసినవాణ్ణి నేనే కనక, చలించిన వెంటనే నామీదే—"

"ఎప్పుడేనా—వొక్క ముద్దయినా—?"

"ఇరవయ్యేళ్లు నిండవస్తే మాత్రం, మొగాణ్ణెరగని ముగ్ధ కదా, గభీమణి అంతపని చేసెయ్యగలదుట్రా ? ఎం దెంత తాపం మొత్తాలి, తరవాత యెన్ని పీట్లు కలగాలి,—ఏమయినా అది నాసొత్తే, సందేహం లేదు సుందరంగాడు కాదు, శ్రీకృష్ణుడే వచ్చినా అది కన్నెత్తి చూడదు"

"నీకంత నమ్మకం—"

"నమ్మకం కాక ? నేనేం బులబులాగ్గా అల్లుకు పచ్చా ననుకున్నావా యేమిటి కథ ? ఇటు సూర్యు డటు పొడిచినా అది తిరిగిపోదిక"

"బాగుంది. నీకంత ధైర్యం వున్నప్పు డిక నేను కాదంటానా ? అయితే, సుందరానికి పెళ్లయింది సుమా"

"ఏమిటీ?"

"ఇప్పుడే తెలిసింది నాకు"

"ఎప్పుడు, యెక్కడ ?"

"నిన్న కాక మొన్న సాయంత్రం, చెన్నపట్నంలో"

"తణుకో యి మాచవరం అన్నట్టు—"

"అదో గమ్మత్తులే"

"పిల్ల నిచ్చిన అభాగ్యు డెవర్రా ?"

"ఇవ్వడమూ పుచ్చుకోడమూ కాదు, కోరడమూ అంగీకరించడమూ అనుకో"

"అంటే ?

"స్వయంవరం—"

"అంత యేబ్రాసిపిల్ల—"

"పిల్లంటే పిల్ల కాదు, మాంచి యవ్వనంలో వుంది"

"విధవముండా యేమిటి ?"

"సరిగా వూహించావ్"

"చెన్నపట్నంలో అయితే, రాయవరం, కృష్ణయాజులుగారి అల్లుడు చేసి వుంటాడు"

"అదీ అంతే; కాని—"

"ఇంకేమిటీ ?"

"పెళ్లి మట్టుకే ఆయన చేశారు"

"బోధపడలేదు"

"మా కిద్దరికీ పెళ్లి చెయ్యండి మహానుభావా" అంటూ పెళ్లికూతురూ పెళ్లికొడుకూ వెళ్లి కోరేదాకా ఆయన యిదేమీ యెరగరు"

"............"

"ఉలిక్కిపడ్డావేం ?"

"ఏమీలేదులే, అయితే—"

"ఆంధ్రపత్రికలో దంపతుల ఫోటో కూడా—ఇదిగో చూడు"

"పేర్లు మూసేస్తావేం ?"

"పెళ్లికూతు రెవరో కనిపెట్టు, చూస్తాను"

"...ఎక్కడో చూసిందే. మన ప్రాంతమే అనుకుంటాను"

"బాగా పరకాయించు"

"రామచంద్రపురంలో చూశా నీలాంటి మనిషిని. అయితే ఆమనిషిది రాచకులం; కాని వెధవముండల్ని పెళ్లాడేవాళ్లకి జాతిభేదం అక్కర్లే దేమో"

"అనవసరప్రసంగం చెయ్యక యీపిల్ల యెవరో—"

"ఎక్కడో చూసిన మనిషి మాత్రం అవును"

"మాట్లాడిన—"

"ఆఁ,ఆఁ, ఆసి రంకుముండా ! సోమిరా"

"ఈమాటు చదువుకో కింది విషయం..."

"...ఎంత పని చేసిందీ దండుముండ ?"

"తిట్టకు"

"తిట్టాలా పాతిపెట్టాలా, నన్ను దగా చేస్తుందా ?"

"అదేమీ చెయ్యలేదు నిన్ను"

"నన్నే కా, దింకా యెందర్ని మోసంచేసిందో యిలాగ. లేకపోతే మళ్లీ పెళ్లికి సిద్ధపడగలదా ?"

"ఇప్పుడే కాదుట్రా మహాపతివ్రత అన్నావ్రా ?"

"ఎవడి మట్టుకి వాడికే పతివ్రత; కాని సుందరంగాడి పని పట్టాలి, ఎంత పని చేశాడూ పాడు వెధవ ?"

"ఏంచేస్తా వేమిటి ?"

"బోలెడు సొమ్ముతోటీ, వొంటెడు నగలతోటీ లేవతీసుకు పోయా డని భీమన్నమామచేత ఛార్జి యిప్పిస్తాను. ముందు వాళ్ల కిద్దరికీ అరదండాలు వేయిస్తాను మూడు నిమిషాల్లో"

"లాభంలే, దూరుకో"

"నువ్వూరుకో. నాకడ్డు వస్తాడా ఫాజీ...?"

"లేవకు. నామాట విను. వాడేమీ చెయ్యలేదు నిన్ను"

"అది కోరితే మాత్రం ? గ్రాండంతా నేను ప్రిపేరు చెయ్యగా మధ్యవచ్చి వాడు తన్నుకుపోతాడా ?"

"బాగుందిరోయ్"

"ముందు పత్రిక యిలాతే"

"ఉండు. ఏమిటా వుళాకోడం? అసలు, పత్రి కెందుకూ?"

"భీమన్నమామకి చూపించాలి"

"గుమ్మంలోకి వెళ్లా వంటే మొగమ్మీద— తెలిసిందా ?"

"ఆ ?"

"సోమిదేవి అతనికి వుత్తరం రాసింది"

"ఏమిటీ !"

"మరేమి టనుకున్నావ్ ?...నువ్వు చేసిన కుట్ర అంతా రాసేసిం దది"

"ఆవెధవ రాయించి వుంటాడు"

"అలాగే కాగట్టు, అయితే మాత్రం నువ్వు చేసిం దేమయి పోతుందీ ?"

"నేనేం చేశానూ?"

"నువ్వెరగవా?"

"పోనీ, నేనేం చేశా నని రాసిందీ?"

"నువ్వూ చెరపడానికి కుట్రపన్నావుట. ఏమిటేమిటో చెప్పి మనస్సు పాడుచేశావుట. సుందరాన్ని తానే కోరగా, పెళ్లి చేసుకుంటే వొప్పుకుంటా నన్నాట్ట వాడు. వాడా మాట అన్నాకే నీబుద్ధి అంతా బోధపడిందిట తనకి. మద్రాసు స్టేషన్లో తాను జట్టులోనుంచి తప్పించుకోడమూ, జట్టువాళ్లకి తెలవకుండా సుందరం ఆబండిలోనే రావడమూ, తన జట్టువాళ్లు బళ్లు కుదుర్చుకుంటూ వుండగా, తానూ సుందరమూ సిద్ధంగా వున్న మోటా రెక్కి యెగిరిపోవడమూ, సుందరం అదివరకే రాసి వుండడంవల్ల, కృష్ణయాజులుగారి అల్లుడు, స్టేషనుకు వచ్చి తీసుకువెళ్లడమే కాకుండా, ఆసాయంత్రమే తమకి చాలా వైభవంగా పెళ్లి చేసెయ్యడమూ—అంతా పూసగుచ్చినట్టు రాసేసింది"

"అది రాయవచ్చింది"

"కస్తూరీ స్వహస్త మోయ్ పప్పా"

"దానిల్లు వల్లకాడు—"

"అదేం కర్మం? దానిల్లు దోసతోట అయి కలకల్లాడుతూ వుంటుం దిక"

"అదీ వొక బతుకే?"

"బుద్ధి చలించాక అదే మంచి బతుకు"

"అయితే, నువ్వూ కూడా కానియ్యావోయ్"

"అది తరవాత చూసుకుందా మోయ్"

"అయినా నేనూరుకోను. వాళ్లని సుఖపడనివ్వను నేను"

"వాళ్లకి పెద్దపెద్దల ఆసరా వుం, దెగిసిపడకు"

"ఏంచెయ్య మంటావురా మరీ ?"

"ఓపుస్తకం రాసెయ్యరా"

"ఛ ! చంపుతావురా నువ్వు"

"పోనీ, కిక్కురు మనకు. ఏమీ యెరగనట్టు—"

"సిద్ధాన్నం తన్నుకుపోయాడురా ఛండాలుడు".

"పెట్టిపుట్టాడు వాడు. ఇప్పటిదాకా పెళ్లి కాకపోయినా, చివరికి, నిక్షేపమూ, నిక్షేపం లాంటి పెళ్లామూ—"

"పోతూ పోతూ నా కంఠాని కూడా బిగించిందిరా దండు ముండ వురి"

"కనకే, చప్పచప్పగా వూరుకో. దొంగకి తేలు కుడితే యేం చేస్తాడు ?

"శాస్త్రిలు మామ తిట్లకి లంకించుకుంటే ?"

"అదే నన్ను కదిపిం దది బుకాయించు"

"నమ్మితా డంటావా ?"

"అయితే, నెల్లాళ్లు అజ్ఞాతవాసం చెయ్యి"

"..........."

"ఊళ్లోనే వుండవద్దు"

"ఎక్కడికి పోనూ ?"

"మండపేట వుండనే వుంది కాదూ ?"

3

"కొప్పవరంనుంచి కబురు వచ్చిందా?"

"ఇప్పుడిప్పుడే వెళ్లాడు గుమాస్తా, మురుగుకాలవ దాటతాడీపాటికి"

"పంతులుగారితో నీమాట చాలా దూరం చెప్పాను నిన్న"

"దయ వుంది కనక"

"నాతో పాటు నలుగురికీ మాట్లచెప్పించాలని చూస్తాను; కాని నామట్టుకే చూసుకోను నేను"

"సుంచునే మాట్లాడుతున్నావు"

"స్నానానికిప్పటికే ఆలస్యం అయిపోయింది. అల్లుడు కూడా వచ్చాడు రాకరాక"

"ఒక్క క్షణాం..."

"...చాపెందుకోయ్?"

"ఉంది కాదుటోయ్?"

"............"

"ఎవరెవరి కేర్పాటు చేశావ్?"

"నీకూ, నాకూ, సీతాపతిశాస్త్రికీ, సుబ్బావధానికీ, రామభద్రయ్యలికీ—"

"మొన్ననే కొట్టుకు వచ్చాడు కదా నాలుగువేలు?"

"అయితే? డబ్బు చేదా? కాకపోయినా వాణ్ణి కూడగట్టుకోకపోతే చిక్కులున్నాయి"

"ఏదో లౌక్యం—"

"అలా అనుకోకు. వాడు నోరుగలవాడు. డబ్బు లక్ష్యం లేనివాడు. చేతిలో లేకపోతే నిమిషాల్లో సంపాదించగలడు. పైగా, అధికారి ప్రాపకం వున్నవాడు"

"కానీవోయ్, నేను వద్దన్నానా?"

"ఇంతకీః పెద్దకూతుర్ని రంగూన్ ప్రయాణం తప్పించి రామేశ్వరం తీసుకువెళ్లినందుకు వాడిమీద పంతులుగారికి చాలా విశ్వాసం కలిగివుంది. పదిమాట్లు చెప్పా, రాయన, వాడిమాట"

"అప్పుడు చేదుమేశాడా యేమిటి వాడు?"

"నీసొమ్మా నాసొమ్మా అది? కాకపోయినా, వచ్చేచోట నువ్వు మానుకుంటావా, నేను మానుకుంటానా?"

"నామాట కేం గానీ—నాకూ వాడు కావలసినవాడే కానీ—రామదీక్షితులు వొప్పుకో డనుకుంటాను"

"కుర్రకుంక, వాడి కేం తెలుసునోయ్?"

"పోనీ గానీ—నూరేసే యేర్పరిచావేం?

"అక్కడికే చుక్కలు దుల్లాయి. నీను వెళ్లా డన్నమాటే గాని సుబ్బారావు కేమేనా అంటేం దనుకున్నావా?"

"చదు వంటిందా లేదా అని కాదు, మన—"

"అది సరే. "కోరి నాపేరు పెట్టించుకున్నాను; కాని వీడి కషరం ముక్క అంట" దని గోలపెట్టేవారు సుబ్బయ్యదీక్షితులు గారెరగవూ?"

"అవునవును"

"బాదిష్ట రనిపించుకున్నా, డంతే. నోరూ వాయీ లేదు. ఒక్క కేసు—రామచంద్రపురం మున్సబుకోర్టులో సుమా—నడిపించగల డని తోచదు"

"నడిపిస్తే మన కేమయినా వొరగతోస్తాడా?"

"అది కాదు సంగతి. తాలూకా సనాతనధర్మసభకి ప్రెసిడెంటుగా వున్నారు కనక గాని, లేకపోతే, రామచంద్రశర్మగారు మాత్రం సిద్ధపడతారా యేమిటి కొడుక్కి ప్రాయశ్చిత్తం చేయించడానికి? సుబ్బారావయినా, ఆస్తంతా తండ్రి స్వార్జితం కనక ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోడాని కంగీకరించాడు గానీ— యీ తంతు కాస్తా అయాక—అవేమిటీ రెయిలుస్టేసన్లలో వుంటాయిటా? వాటిల్లో తినడమూ తాగడమూ మానుకుంటాడా యేమిటి రుచిపడ్డాక?"

"చయనులు రామేశ్వరం అంటే తీసుకువెళ్లాడు; గాని పెద్ద కూతురు —"

"సరిగబా? మొన్న నేనా ఆసుపత్రినుంచి వచ్చింది? మనం ఆమోతాదు గ్రహించుకోవద్దూ? మనకే అయిదు వంద లయినాయి, సంతర్పణకీ—సంభావనలకీ—మరో మూడు వంద లేనా కావూ?"

"చాల్తాయూ?"

"కని పెట్టుకుని వున్నాడు కనక రామదీక్షితులికి ముట్టచెప్పడానికి కుండలాలు చేయించారు విన్నావా?"

"అలాగటోయ్? భేషూ?"

"ఆపైని చిల్లర లుంటాయి రామచంద్రపురంనుంచి వుద్యోగస్థుల్నీ, ప్లీడర్లనీ, మేష్టర్లనీ రప్పించి కాఫీలూ అవీ కూడా పోయిస్తారుట. సంధ్యాహ్నం హరికథా, రాత్రికి సొంత సాని గొల్లవేషమూటు. మొత్తానికి సంచికి తక్కువ—"

"సరే సరే. వచ్చీదుంటే నువ్వు మాత్రం పోనిస్తావా? దీంతో ఫిబ్రవరి కిస్తీ చెల్లిపోతుంది కదా?"

"మార్చి కిస్తీ వెంకుసోదెమ్మ చెల్లిస్తుందిలే బెంగపద్దు"

"అది కూడా సిద్ధం అన్నమాటే?"

"సిద్ధం అంటే ఎప్పుడోనా, ద్వాదశినా డయిపోవాలి. ఏకాదశి వుపవాసమూ ద్వాదశి పారణా కలిసిరావద్దుటోయ్?"

"అలాగా?"

"అంతేనా? కొడుక్కి శేషావధాని కూతుర్ని—"

"ఆ!"

"వాడు కూడా మొగ్గుతున్నాడు. అంచేతే మనకి తలో వందా యివ్వడానికి వొప్పుకుం దది"

"శేషిగాడు మొగ్గుతున్నా డంటే అబ్బురమా? యాభై వేలు కరుకు లున్నాయి ముండదగ్గిర. కానిపని చేస్తే మాత్రం దాని కేం పోయిందీ? మేమమ్మా మహా చదివేశా మని విర్రవీగుతున్నాము; గాని మనలో వొకడి దగ్గిర అయినా ఆ మాత్రం వుందీ?"

"మన దేవతార్చనలే మనకి ఆస్తి. అవి లేకపోతే మనల్ని చూసేవా రెవరోయ్?"

"బాగా చెప్పావు; అయితే చూడూ, దేవతార్చనవంటకి అదే సిద్ధపడుతుం దేమో?"

"లేకపోతే దానికేం వొరిగిందోయ్? ఓరి నీయిల్లు—మనం స్వయంపాకాలు చేసుకోడానికి టోయ్, అయిదువందలు కరుకులు గుమ్మరించడం?

"ఒక్కమాలిన ముండ రంగూను కూడా తగులడింది దని వింటాం గదా, చూస్తూ చూస్తూ మాలకూడు—'

"ఇక ఆవేశా లన్నీ కట్టిపెట్టు. పంచగవ్యప్రాశన చేశాక—మంత్రాలకు శక్తి వుందంటావా లేదంటావా నువ్వు ?"

"లేకపోతే అయిన నూరేసీ చెల్లించి మనకి పాదపూజ చెయ్యడం యెలా సంభవిస్తుందీ ?"

"ఇంకేం ?...ఇంతకీ: శంకరాచార్యపీఠం ఖూలపడింది కనక మనకి ఆవాహాన వచ్చింది; కాని—"

"నిజమే నిజమే. పీఠమే వుంటే సొమ్ము పీఠానికీ, మాలకూడు మనకీ—"

"అవునుకదా ?...లోకవృత్తం మనం కొంచెం పరకా యించుకుంటూ వుండాలి. బిగించనూ కూడదు, విడిచిపెట్టనూ కూడదు. పది రూపాయలు చేతిలో పడ్డమే మనకి ప్రధానం"

"అంతే అంతే. శాస్త్రం మాత్రం యేం చెబుతోందీ ? శాస్త్రంలో వున్న బండారం అంతా ప్రాయశ్చిత్తాలే కాదు టోయ్ ?"

"అదిగదీ మాట. చాంద్రాయణం చేస్తే అన్ని పాపాలూ చెల్లు. మరి చాంద్రాయణం అంటే ?"

"మనకి తలో వందా—"

"తథ్యైర్థః "విత్తశాఠ్యం న కారయేత్" త్తన్న కారిక చాలదు టోయ్ మనకి ప్రమాణం ? "ఎంతచెట్టు కంతగాలి" అన్నట్టు నడిపించకపోతే మనం పనికివస్తామటోయ్ ?"

"సరే గాని, సుబ్బలక్ష్మి రామభద్రచయనులు వెంటపడిం దని తెలిసిం దేమిటి ?"

"నిజమే అనుకో"

"నీకూ తెలిసిం దన్నమాటే"

"ఏదో శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది. అసలీ పురమాయిం పెవరిదో___"

"ఆ, ఆ !"

"అయితే వొకటి. తోటికోడలు తెచ్చిన మనోవర్తి దావాలో పనిచేసిపెట్టడానికే నాయేర్పాటు. ఇక తరవాతి సంగతా? ముష్ఠియ్యేళ్ల పీనుగు___షడ్రుచులూ సుష్టుగా అనుభవిస్తున్న బంగార బ్బొమ్మ. ఏదో___మన కెందుకు పోనిస్తూ"

"ఊరంతా చుట్టపెట్టేలా వున్నాడు వాడు"

"పోనీ, తోటికోడల్ని నీస్వాధీనం చెయ్యనా ?"

"నాకొద్దు బాబూ"

"రామసోదెమ్మే చాలు కాబోలు నీకు"

"అనేకవిధాల పొమ్మన్నాను; కాని గిజా అంది. బలవంతాన పొమ్మనడానికీ నాకు మనసొప్పడం లేదు. దాని ప్రాణం నా ప్రాణానికి లంకెట. పైగా, పాపం మాట లనుకోగూడదు, అడుగంటిపోయిన సమయంలో నన్ను లేవతీసిం దదే."

"పెట్టిపుట్టావు...సరే కాని___రేపు సోమేశ్వరంలో సదస్యం నిశ్చయ మేనా ?"

"చల్లబడేటప్పటికి కభురు వస్తుంది"

"తల్లో రూపాయీ___"

"ఛస్...అయిదుగురికి పిల్లకాసులు. అయిదుగురికి కోనసీమ చాపులు. పాతికమందికి రూపాయలు——"

"సెలగో సెలగ. అస, లంతమంది పండితు లేరోయ్ మన ప్రాంతాన ? అయితే, కాసులు——"

"నీకూ నాకూ తప్పదు"

"రామభద్రచయనుల్ని కూడా కలుపు"

"ఏం ?"

"చెబుతా కాదూ ?"

"వాడి కూతుర్ని నీకొడుక్కి——"

"అప్పుడే నీదాకా వచ్చిందీ ?"

"ఏమాత్రం ?"

"వెయ్యినూటపదహార్లు కట్నం. అమాంబాపతూ మూడువందలు లాంఛనాలు. పైగా, వుభయఖర్చులూ——"

"అవేమాత్రం లే ?"

"అలా అనకు. బాండు తేవాలా? మేళం పెట్టాలా? సంస్కారులికి వరహాచొప్పున సదస్యం చెయ్యాలా ?"

"వచ్చినవారి కందరికీ నూతనవస్త్రాలు——"

"ఆశీర్వచనాలు——"

"తప్పుతుందీ మరి ? ఇంకొక్కటి కూడా——"

"ఏమిటోయ్ ?"

"మాయింటో మనుగుడుపులు కూడా వాడిఖర్చుమీదే. బహుమతీలు కూడా——"

"సెబాస్ ! ఇది కొత్త ఆచారం. చాలా బాగుంది. పోనివ్వకు"

"జామార్లు కట్టుకోడం తరవాయి. రేపే స్థిరపరిచాం మొదట; కాని చివరికి ఎల్లుండి నిరుకయింది"

"బాగుంది"

"మరి వెడతా...పదకొండు కాదూ ?"

"...అదిగో...సరిగా కొడుతోంది, విన్నావా ?"

"మీరంతా సంపాదించారోయ్ తలోటినీ. నాకే శ్రద్ధ లేక పోయింది"

"మాలాగ నువ్వు పాతికరూపాయలు గంగలో పోస్తావు టోయ్ ?"

"ఎన్ని పోశాం కాదు గానీ——"

"ఓపని చెయ్యరాదూ ?"

"ఏమిటదీ ?"

"అలకపాన్పుమీద——"

"సైకిలు తప్పదు కదా ?"

"ఇది కూడా జోడించవోయ్ ?"

"నువ్వు చెప్పింది బాగుంది. అలా యేర్పాటు చేతాం"

"తప్పకుండానూ"

"మరి పోతా"

"పద"

౪

"లక్ష కాదు, కోటి చెప్పు నువ్వు, నేను మాత్రం——ఊహూ"

"నే నెందుకు వద్దంటున్నానో కొంచెం ఆలోచించుకో"

"మాచెల్లెలు విధవ రజస్వల అయినప్పుడు వాడు చేసిన అల్లరి మరిచిపోయావా? తరవాత, దానికి పెళ్ళి అయిందనిపించే టప్పటికి నాగడ్డి నేను తిన్నానే?"

"మీనాన్న వాణ్ణి తిప్పలు పెట్టాడు. వాడు మిమ్మల్ని వీధిలో పెట్టాడు"

"ఇంకేం? ఈవిరోధం మాకు తరతరాలనుంచీ వస్తున్నదే. ఇవాళ నేను భంగపరచడం యెందుకూ దాన్ని?"

"అది నిజమే; కాని నువ్వు కాస్త పస్తాయించాలిప్పుడు"

"ఎందుకో?"

"నేను చెబుతున్నాను కనక"

"బుద్ధిపూర్వకంగా విషం పెట్టి కోడల్ని చంపితే, వాడెక్కడో దేవుడంటూ నన్ను దిగతీస్తావేమిటోయ్?"

"సూతిక వచ్చి చచ్చిపోతే విషప్రయోగం అంటావేమిటోయ్ నువ్వు? రామచంద్రపురంనుంచి పెద్దడాక్టరు వచ్చి రెండు దినాలు ఇంజెక్షనులు కూడా చేసి వుండగా ముందూ వెనకా చూసుకోకుండా గంతులేస్తావేమిటోయ్? కేసు నిలుస్తుందిటోయ్?"

"నిలవే నిలవదనుకో. దహనం కాకుండా శవం రెండు దినాలాపుచేయిస్తే చాలదూ వాడికి ప్రాయశ్చిత్తం కావడానికీ?"

"నీమాటమీద బకీరు రాసి, మునసబు, శవాన్ని అటకాయిస్తాడన్న నమ్మకం యేమిటీ?"

"అలా చేస్తే అతన్ని మాత్రం బతకనిస్తానా నేను?"

"నువ్వో మొనగాడవు వ్వాళ్లో కిల్లాను. మరెవడూ మొగాడు కాడు. ఏం ?"

"ఈవిషయం అలాంటిదే లే, నీకు తెలవదు"

"పోనీ, వాడి పక్షం రామభద్రచయనులుగా రున్నారు. అది నీకు తెలుసా ?"

"ఉం—టే ?"

"రేపీపాటికి నీకొంపా గోడూ—"

"విసిరిపారేస్తాను మరోచోట తెచ్చి. ఆయనే మహా వడ్డీ వ్యాపారం చేస్తున్నట్టు మాట్లాడతా వేమిటి నువ్వు ?"

"నిన్నగాక మొన్న తిరగరాశావు నోటు, కావా లనేప్పటికి నీకు మహా—డబ్బు పుట్టేటట్టూ—నీసంగతి నాకేమీ తెలవనట్టూ మాట్లాడతా వేమిటి నువ్వు ?"

"...అబ్బా ! విషమప్రశ్నలు వేసీ, కథ అడ్డం తిప్పి ఛంపేస్తావురా నువ్వు"

"హు—హు—...నిన్ను, చంపడం కాదిది, అనసరపు సుడిగుండాల్లో పడి మునిగిపోకుండా తేల్చుడమూ పట్టుకోడమూను"

"శవం అవతలికి వెళ్లకుండానే నీకూతుర్ని స్థిరపరచడానికి చూస్తున్నట్టు కనపడుతుంది, నీధోరణి చూడగా"

"పోనీ, నీకూతురికి మాట్లాడనా ?"

"నాకు మరో సమ్మంధం దొరకదనీ"

"నాకే దొరకదు, కదూ ?"

"...నీకు పుణ్యం వుంటుంది కానీ—నన్ను విడిచిపెడుదూ నాయనా"

"...నీయిష్టం వచ్చినట్టు తంటాలుపడు...మధ్య నాకా యీరోష్టంతా..."

"...నుంచో...వొరేయ్! మాట పూర్తి కాకుండానే తారకస్థాయికి వెళ్లిపోతే యెలాగరా, దానిల్లు వల్లకాడు గాను"

"నే నవతలికి పోయినా తప్పే?"

"పోయి వూరుకుంటావా? పట్వామణీని తిరగతీస్తావు. మూడువేలివ్వాలి నీ కతగాడు. నువ్వు కళ్లెర్రజేస్తే కుంయిమనలేదు"

"నీకు తోడల్లుడేగా వాడూ? పైగా, నీదగ్గిర పరాయుతం చెప్పుకున్న శిష్యుడేగా?"

"నా కడుపు మహా మండిపోతోందిరా! ఒక్కమాటు బదులు తీర్చుకోనివ్వరా"

"కానియ్యివోయ్, నీకడ్డేమిటీ? నేను వెళ్లిపోతా నన్నాను కాదూ?"

"అబ్బ! తడిగుడ్డతో గొంతు కోస్తావురా నువ్వు"

"నువ్వు మహా—ధర్మరాజువి...అవునా?"

"పోనీ, వాడప్పుడలా అల్లరిచెయ్యవచ్చా?"

"నలుగురూ వాణ్ణి చివాట్లు పెట్టలేదూ అప్పుడూ?"

"దానివల్ల నా కేం వొరిగిందీ?"

"ఇప్పుడు దీనివల్ల యేం వొరుగుతుందీ? దెబ్బకి దెబ్బ తీస్తే వొకవిధంగా నేనూ వొప్పుకుంటాను. అయితే, బదులు తీర్చు

కోడాని కవకాశం వుండొద్దూ? వాడికోసం ఇవ్వాళ చచ్చి పోయిందంటే అందులో అనుమానాస్పదమైన దేం వుంది. అప్పుడు మీ చెల్లెలు రజస్వల కావడం అబద్ధమా?"

"............"

"ఈవ్యాత్యాసం అలా వుంచు. నువ్వు చేసిన పనికి కొంత రేనా హార్షించాలి. వాడి కలాంటి కోడలు మళ్లీ దొరుకుతుందా? అది పోయినందు కింటిల్లపాదీ వొక్కతీరున గోల పెట్టేస్తున్నారు చూడలేదూ? ఊళ్లోవాళ్లు కూడా—"

"ఆపిల్ల నేమయినా అంటే పురుగులోడి—"

"మరి ఆపిల్ల శవం అటకాయింపిస్తే?"

"నవనాడులూ కుంగదీశావురా. పైని నీళ్లు చల్లుతున్నట్టే కనపడుస్తూ కింద మంటలు పెట్టావురా"

"నీకంత కష్టంగా వుంటే—"

"నుంచో—వోరి నీయిల్లు—పోసీ నావుక్రోషం తీరే వుపాయం చెప్పు"

"నేను చెప్పింది నీకు నచ్చదు"

"అయినా చూతాం"

"నాతో కూడా రా"

"వచ్చి?"

"నీకిలాంటి ఆపత్తు వచ్చిందా?" అని మనస్ఫూర్తిగా పరామర్శ చెయ్యి వాణ్ణి"

"............"

"ఆపిల్ల మహాయిల్లాలు కనక వోకొమ్మ్మ—"

"ఘా—ష్ఘగా వుంది"

"చెప్పాను కాదూ? జ్వరితుడికి పంచదార చేదు. కామెర్ల రోగికి జగత్తంతా పసుపు"

"..........."

"నీహృదయం చ—ప్ఘనిది. నీబుద్ధి చ—ప్ఘనిది. అసలు నీజన్మే చా—ప్ఘనిది"

"నేనేమీ చెయ్యను గానీ—యిక నీదారిని నువ్వు దయ చెయ్యి బాబూ"

"చెయ్యి, మాను, నీయిష్టం. నాకు పోయే దేమీ లేదు; కాని కడుపు చించుకుంటే కాళ్ల మీద పడుతుంది"

"ఆబుద్ధి అందరికీ వుండొద్దూ?"

"ఉండాలి. ఉండితీరాలి. లేదు. లేదు కనకనే యిప్పుడు బ్రాహ్మడంటే కంపుకంపు"

"మాట్లాడితే నువ్వు ఉపన్యాసం పేలగొడతావ్"

"నీదగ్గిర పేలగొడితే "బధిరశంఖారావం" అని తెలిసే సుమా"

"ఒరేయ్, ఇక నోరు మూసుకుంటావా లేదా? పేగులు తోడేస్తా వేమిటి పిశాచం లాగ?"

"నీకంత కష్టంగా వుంటే—ఇదిగో—"

"ఈవుపకారానికి వాడు నీకేం చేసినా చెయ్యవచ్చు"

"...నేను చేసింది వుపకారమే అయితే, అది వాడికి కాక నీకే అని బోధపడకపోవడం—ఎందుకులే?"

౫

"చూశారా ?"

"ఏమిటి ?"

"పోనీ, విన్నారా ?"

"ఏమిట్రా అదీ ?

"ఇవాళ శంకరప్ప తండ్రి తద్దినం"

"అయితే ?"

"నిన్నరాత్రి యెనిమిదింటికి ప్రవేశించాడు పిచ్చాయి మేడ. వంటలయిపోయా యని కభురుమీద కభురు వెళ్లగా, యివాళ —యిప్పుడిప్పుడు దిగాడు మళ్లీ"

"మీరంతా అంతేగా ?"

"అదా మాట ?"

"ఏం, తప్పుమాట అన్నానూ ? మీకుర్రకారుకి మంచీ చెడ్డా యేమయినా తెలుస్తోందా ? పుట్టింది బ్రాహ్మణవర్ణం అని యేకోశాన అయినా జ్ఞాపకం వుందా ?"

"పెద్దపెద్దలు మాత్రం ?"

"పెద్ద లేమిటి చిన్న లేమిటి తప్పుపని చేసినప్పు డందరూ వొకటే; కాని మీకూ వాళ్లకీ వొక్కతేడా వుంది. పెద్దవాళ్లు వూరు మాటుమణక్కుండా వాళ్లయింటికి వెళ్లరు. కాకులు కూశాక మరి అక్కడ వుండరు. వ్రతం పాడవుతోంది గాని వాళ్ల కులం చెడడం లేదు. మరి మీకుర్రకారుకి సాధారణంగా ఆహారపానాలు అక్కడే కదా ?"

"అదే నేను చెప్పవచ్చేది"

"మాకు తెలవకపోతేనా ?"

"దరహాంమీద___"

"విడివిడిగా మాత్రం మాకు తెలవదా ?"

"అయినా యిది వినాలి"

"ఊఁ, కానియ్యి, పోయిం దేమిటి ? ఇదివరకి విన్నవాటి కంటే మించిపోదులే"

"భోగందాని చేతి కాఫీ___"

"అది రుచి చూసిన కాఫీ అను"

"సందేహామేం ?"

"ఇంకా ?"

"ఉప్మా కూడా తినే వుంటాడు"

"తిని వుండకా పోవచ్చు"

"మీా రిలా అంటా రని నాకు తెలుసు"

"నువ్విలా చెబుతా వని నాకు తెలవదా ?"

"...ఇదే మీాదగ్గిర వున్న దోషం. ఎలా అంటే బాధ్యత తప్పిపోతుందో అలా అనడం బాగా నేర్చుకున్నా రీవూరి పెద్దలు"

"మరేమనాలీ ?"

"అందరికీ సమానంగా గడ్డిపెట్టవద్దూ ?"

"ఎవరికి మానామూ ?"

"మరి శంకరప్పని___"

"రుజు వేదీ ?

"నేను చెప్పిం దంతా అరణ్యరోదనమే ?"

"అక్కరాలానూ"

"............"

"నువ్వు నిలువునా అబద్ధం చెప్పావు. నన్ను దగా చెయ్య డానికిన్నీ సిద్ధపడ్డావు"

"మంచి యుక్తి"

"............"

"మీరు నమ్మకపోతే మాత్రం సత్యానికి భంగం కలుగు తుందా ?"

"ఏమిటో ఆసత్యం ?"

"నేను చెప్పిందే"

"నువ్వు చూశావా ?"

"ఆ"

"మరి తినే వుంటా డన్నావేం ?"

"అది మాత్రం నేను చూశలేదు సుమండీ"

"మరి కాఫీ పుచ్చుకోడం ?"

"నాకళ్లారా చూశాను. మామేడవసారాలో నుంచుంటే స్పష్టంగా కనపడుతుంది"

"నువ్వు చూసిం దేమిటో చెప్పు"

"పిచ్చాయి తల్లి, వాళ్లు కూచునివున్న గదిలో నుంచి రెండు వెండికప్పులు తెచ్చి వసారాలో కడిగింది"

"కావచ్చు"

"ఒకటి వాడు కాఫీ పుచ్చుకున్నదీ, రెండోది పిచ్చాయి—"

"అవతలికి పోరా"

"పోనీ, పిచ్చాయి, వాడి నోటికి తాంబూలం అందిస్తూ వుంటే నే నీకళ్లతో చూశా నండీ"

"కావచ్చు. వాడు పట్టీ వేస్తాడు"

"............"

"అది నల్లమందువంటిది. తద్దినం అయేది, చివరికి శ్రాద్ధం అయేది, అలవా టయినవాడు మానలేడు"

"మీా రేమంటా రండీ ?"

"ఏమీా అనను"

"మరి నేను సుభద్రాచలం యింటో సగ్గుబియ్యపు పరమాన్నం పుచ్చుకున్నా నని మీారంత రగడ పెంచా రెందుకూ ఆవేళ ?"

"నువ్వా పని చేశావు కనక"

"............"

"అది రుజు వయింది కనక"

"............"

"నువ్వే వొప్పుకున్నావు కనకా తెల్లమొహం వేసి"

"మరి వాడిమాట ?"

"సాక్ష్యం ?"

"ప్రతీ అక్షరానికీ సాక్ష్యం కావా లంటే సాధ్యమా ?"

"లేకపోతే మేమేం చెయ్యమూ ?"

"............"

"నువ్వు కోడిగుడ్డు తిన్నా వంటా డొకడు వచ్చి"

"............"

"సీనాగే వాడూ నిదర్శనం చూపించలే డనుకో"

"నిదర్శనం వున్నవన్నీ మీరు వదిలేస్తున్నారు"

"ఏమిటవి ?"

"చెప్పెయ్య మంటారా ?"

"నాలుగు"

"............"

"రెండు"

"............"

"పోనీ వొకటి"

"............"

"నాలుక ఆడదేం ?"

"............"

"చెవలవాజమ్మా, నోటికి వచ్చినట్లల్లా పేల్తావ్రా ?"

"............"

"నువ్వూ వాడూ యెక్కడో పోటీలు తగులడ్డారు. అక్కడ నువ్వు గడ్డిగవ్వకేని మారలేకపోయావు. చివరికి యిలాగ యెత్తు వేశావు"

"............"

"అనవసరపు గొడవల్లో దిగక వొళ్లు తెలిసి మసులుకో"

"వద్దుసుమండీ...ధర్మం కాదు సుమండీ"

"ఏమిటది ?"

"సీతప్ప కూతురు బ్రూణహత్య చేసిందా లేదా మొన్న మొన్న ? రామచంద్రుడు కూతురు రంగూన్ దారి పట్టిందా

లేదా రెణ్ణెల్ల కిందట ? జోగన్న శాస్త్రి మనమరాలు పుట్టింటా కాకుండా అత్తింటా కాకుండా వారందినా లేష్య మయిపో యిందా లేదా ? నాగావధానులుగారి శంభన్న మాలపాలి కాపుకి గడ్డిమో పెత్తాడా లేదా ?"

"సాక్ష్యం, సాక్ష్యం. పోడిమాటలు చెల్లవు మాదగ్గిర"

"అయితే, వెంకుసోదెమ్మ చేతివంట మీరంతా ఆరగించారా లేదా ?"

"ఆరగించాం"

"ఆవిడ రంగూన్లో నాలుగేళ్లు—"

"నాలుగేళ్లు కాదు వొక్క దినం చాలు మాకు"

"మరెలా వొప్పుకున్నా రండీ ? మీ పెద్దరికం—"

"దాని నాలుక తెగ్గాల్చాం. పంచగవ్యాలు పడపోశాం"

"............"

"పునర్జన్మ యెత్తించినంత పని చేశాం"

"తలో పందా కొట్టారు"

"అదీ నీయేడుపు. మరి నీ కిచ్చింది కాదేం ?"

"నావంటివాళ్ల కిస్తుందీ ?"

"నీవంటివాళ్లూ అదీ సమానమే అన్నమాట"

"............"

"మాకు తాహతుం దన్నమాట. మాకా అధికారం వుం దన్నమాట. మాకా ప్రామాణికత్వం వుం దన్నమాట"

"............"

"తప్పు చేసినవాళ్లని మేము శిక్షిస్తాం. కానికూడు తిన్న వాళ్లకి కిలం వదిలిస్తాం. పశ్చాత్తాపపడ్డవాళ్లని ప్రాయశ్చిత్తం చేసి వుద్ధరిస్తాం"

"ఆడబ్బుతో వడ్డీవ్యాపారం చేస్తారు"

"నీలాగ వొళ్లు మరిచిపోయి కుదే లయిపోయినవాళ్లని నడీ వీధిలో నిలేస్తాం. కొంపాగోడూ టమటమా—"

"వెళ్లండీ మీనీతులూ మీరూనూ..."

"నువ్వే వెళ్లాలి. మేం కదలం. మేం చలించం"

"హు..."

"అప్రాచ్యుడా, కాని కూతలు కూస్తావ్ ?"

౬

"ఉసూరు మంటూ వస్తున్నావు"

"కొట్టేశాడు"

"ఆ !"

"ఖర్చులు కూడా యిచ్చుకో మన్నాడు"

"అయ్యో !"

"శుద్ధసత్వం సర్వాబద్ధం అయిపోయింది"

"కలి, కలి"

"మీ ఆశీర్వచనం తప్పకుండా కాస్తుం దనుకున్నాను"

"అక్షరాలా జరిగిం దానికి నా ఆశీర్వచనం యెందుకోయ్ ? పోనీ, నామాలాన చెడిపోలేదు కదా ?"

"శివశివా !...ఏమీ మెరక్కపోయినా సకలమూ యెరిగి వున్నట్టు చెప్పారు మీరు. నాకోసం ఈచివరినుంచి ఆచివరిదాకా శుద్ధాబద్ధాలు చెప్పారు మీరు"

"మొలిచినట్టు—"

"అవునవును. ఒక్కమాటయినా తేలిపోలేదు మీరు"

"నువ్వు కనక. తెలిసిందా ? మరొకడిలా చెప్పమంటే గుమ్మంలోకి రానివ్వకపోదును"

"అవునవును, నే నెరగనూ ? మా అమ్మ బతికి వున్నంత కాలమూ మావ్యవహారాలు మీరే దిద్దారు. అప్పుడే పదివేలు మించని మావ్యవహారం లకారం దాటిందిట"

"నువ్వు చిన్నవాడవు. మీఅమ్మ నన్ను నమ్మింది"

"మీచేతిలో కాని ప్రాణం విడవ నని —"

"మీనాన్న బతికి వున్నంత కాలమూ కడుపునిండా అన్నం యెరుగునా మీ అమ్మ ? దిక్కుమాలిన చాదస్తాలూ, అర్థం లేని అనుమానాలూ పెట్టుకుని—అతగా డేనా సుఖపడ్డాడా పోనీ ?"

"..............."

"తరవాత మీఅమ్మ రాణీ అనుభవించినట్టనుభవించలేదూ? నిన్ను యువరాజుగా చూడలేదూ నేను ?

"ఆరోజులు మరి రావు"

"సీమామగారు లౌక్య డనుకున్నాను"

"ఆయన పెత్తనం వచ్చాకే రుణస్థులందరూ యెదురు తిరుగుతున్నారు"

"కొంచెం నోటితొందర—"

"కొంచెమా, కావలసినంత. తండ్రిని చూసి కూతురు కూడా—"

"ఈసమ్మంధం నాకెంతమాత్రమూ యిష్టం లేదు. ఎలాగేనా యిది కాకుండా చేద్దామని మీ అమ్మ మూడుపవాసాలు చేసింది. అంత మంకుపట్టు పట్టి మీనాయన మాత్రం ఏమి బావుకున్నాడు లే, సంవత్సరం తిరక్కుండా—"

"అది సరే. ఇప్పుడీవ్యవహారం అయినా నామామగారి దురుసుమాటలవల్లనే కాదూ కోర్టుకి వెళ్లవలసివచ్చిందీ ?"

"దానికేం, మునసబు మాట చెప్పు. నేను చయనం చెయ్యడమే కాకుండా గొప్ప కర్మిష్ఠినన్నీ, మహావిద్వాంసుణ్ణనీ, ప్రామాణికుణ్ణనీ బాగా యెరుగును. తెగపొగడుతాడు. ఇంటో కొత్తకుండ తడుపుకుంటే నేను వెళ్లాలి. అలాంటి నానాత్యం అయినా—"

"ఒక్కటి విన్నాను"

"కనకాచలం మాటేనా ?"

"మీకూ తెలిసిందీ ?"

"ఈవూళ్లో నాకు తెలవకుండా గాలి అయినా విసురుతుందిట్రా వెర్రివాడా ?"

"రామభద్రచయనులుగారు పురమాయించారట. మూడు రాత్రులికీ మూడు కాసులిచ్చారట్ట వెంకటేశం"

"మరి మున్సబు ? దాని చాతుర్యానికి డంగయిపోయి యాభయి రూపాయలు—"

"ఆ, ఆ !"

"కాకపోతే ? అమరుకమూ ఆర్యాసప్తశతీ నూరిపొయ్యాలేదుట్రా నేను దానికీ ?"

"కొండుశ్రౌతి కూడా నిలువునా దగాచేశాడు"

"వాడు రామభద్రచయనులు మనిషి"

"రామభద్రచయనులుగారు నామీద యింత కక్ష కడతారనుకోలేదు నేను"

"ఇది చివుకుల రామిగాడితో సహవాసానికి ఫలితం నీకు"

"అలాగే కనపడుతోంది"

"అసలు తొమ్మిదివందలా ?"

"అవును. సూరపరాజుగారు కూడా దావా పడేస్తే కాని —"

"మళ్లీ రామభద్రచయనులు—"

"అదే భయంగా వుందండీ"

"పోనీ, అతగాణ్ణే ఆశ్రయించరాదూ నువ్వూ ?"

"అదీ ఆలోచించాను. ఆయన్ని ఆశ్రయిస్తే ముందు రామదీక్షితులుమీద దావా పడెయ్యాలి. లేకపోతే నోటు ఆయనికి ట్రాన్స్ఫరు చెయ్యాలి. ఇందులో యేం చేసినా వాడిపని—"

"లేకపోతే నీపని ?"

"............"

"ఒక్క పద్దయినా నీకు వసూలు కానిస్తాడా ? ప్రతీదానికీ కోర్టు కెక్కి నువ్వేం ముందుకి రాగలవ్రా ?"

"............"

"భూమి కోన మని శతపోరినా నామాట వినక, నీమామ గారి మాటమీద వున్నదంతా ప్రజలమీద వెదచల్లావు కదా——"

"శని. నెత్తిమీద శని వుండి అలా చేయించాడు"

"అంతా నీ తెలివితక్కువ. శనీ లేదు, రాహు కేతువులూ లేదు"

"మీరు కూడా అలా అంటే——"

"ఏమన్నానూ ? మరోలాగ యెలా అననూ ?"

"ఆమధ్య వోక గొప్ప జ్యోతిష్కుడు వచ్చి ఇంకా మూడేళ్లు శని యిలా బాధపెడతా డని ఖండితంగా చెప్పాడు"

"చెప్పి ?"

"ఇంటిల్లపాదికీ జాతకాలు చెప్పించుకుని పదిరూపాయ లిచ్చాను"

"అదిగో, అందుకోసం వచ్చాడు శని"

"మీరనవలసిన మాట కా దిది"

"పోనీ, సిద్ధాంతి మూడేళ్లుంటా డన్న శనిగాణ్ణి వుష్షున వూదెయ్యనా నేనీ క్షణంలోను ?"

"చయనులుగారి నాశ్రయించ మంటారు"

"అక్షరాలానూ"

"నాకేమీ పట్టుదల లేదు. ఆయనంటే నాకు గౌరవ భావమూ వుంది"

"మరి వున్న దల్లా యిం కేమిటీ ?"

"గొప్ప చిక్కే వుంది"

"ఏమి టదీ ?"

"............"

"రహస్యమా ?"

"సుబ్బలక్ష్మి తోటికోడలు——"

"నిన్న లుముకుంది. దావా నువ్వే చేయించావు"

"అలా వచ్చింది"

"ఇలా చేసినవాడు రామదీక్షితులు"

"............"

"ఏం, వులిక్కిపడతావేం ?"

"............"

"రామభద్రచయనులికీ ఇలాగే తప్పనిసరి అయిందేమో ?"

"కావచ్చు"

"అందులో కూడా భేదం వుందేమో చూశావా ?"

"సెలవివ్వండి"

"కోటమ్మకి పెట్టుబడి నువ్వు. రామభద్రుడికే పెట్టుబడి సుబ్బలక్ష్మి"

"అనుకున్నాను"

"మొత్తానికి నువ్వూ అతగాడూ కూడా అసాధ్యపు స్థితిలోనే పడ్డారు పాపం"

"ఆయన కోటిరెడ్డికూడా రాయబారాలు పంపుతున్నారుట. పదిహేను వందలు, అస లివ్వాలతను. కానిరోజులు వచ్చి పడ్డాయి. కన్ను పొడుచుకున్నా డబ్బు పుట్టక ప్రతీవాడూ ఐ.పీ. కో, అబద్ధాలకో సిద్ధపడుతున్నాడు"

"అంతమాత్రాన మునిగిపోయిం దేమిటి కానీ—నీడబ్బుకి పోటీ రాకూడ దంటే—వెంకటేశం బాకీ కూడా మళ్లీ బతికి నిమిషాలమీద వసూలు కావా లంటే మార్గం మాత్రం లేక పోదు"

"అదే, రామభద్రదయానులుగారి పాదాలు—"

"అంతే, అంతే"

"పోనీ, మీమాటమీద అలాగే చేస్తా ననుకోండి—వేదం అంతా క్షుణ్ణంగా వచ్చిన విద్వాంసుడు ఆయన పాదాలు పట్టడం నాకు శ్రేయస్కరమే అనండి—మరి నామామగారు—"

"తెల్లవారేటప్పటికి గంగలకుర్రు వెళ్లి తిరిగిచూడరుట్రా ?"

"సరే, అలాగే అనుకుందాం, తరవాత ?"

"దివ్వకుల రామిగాణ్ణి విడిచిపెట్టడం"

"............."

"తప్పదు. నిన్ను గంగలో దింపినవాడు వాడూను. పైగా, పెద్దాపిన్నా తారతమ్యం తెలవడం లేదు వాడికి, శిక్ష కావాలి"

"...మరి కోటమ్మ మాట ?"

"వెర్రివాడా, సుబ్బలక్ష్మి మనోవర్తి యివ్వనందా ?"

"రెండు లకారాల ఆస్తి కదా, సగం వాటా రావలసిన మని షికి ముష్టిమూడు వందలా సంవత్సరానికి ?"

"సెలగో సెలగ"

"మీరుకూడా అలా అంటే—"

"అయితే, వొక్కటి ఆలోచించు"

"ఏమిటి ?"

"చెన్నపట్నం చూడకుండా కోటమ్మకి దమ్మిడీ రానిస్తాడా రామభద్రుడు ?"

"రానివ్వ దన్నమాటే"

"అంతవరకూ పెట్టుపడి ?"

"నేనే పెట్టాలి"

"ఏమాత్రం ?"

"నేలమీదకి పాకుతుంది. తిప్పట కూడా—"

"పైగా నీవ్యవహారాలు—?"

"............"

"మాట్లాడవేం ?"

"............"

"అర్థం అయినా అయిందా ?"

"అయిం దయింది"

"కాలేదు"

"ఇంకా వుందా ?"

"ఉన్నదే అసలు. ఇదివరకి చెప్పింది వడ్డీ మాత్రమే"

"అదేమిటో సెల విప్పించండి"

"అతగాడు సంయేఁ అన్నా డంటే నిన్ను నట్టేట్లో విడిచి పెట్టి, కోటమ్మ అతన్ని అలుముకుంటుంది"

"అంతపనే ?"

"నిన్ను వరించిం దనుకుంటున్నావు అది"

"కాకేం ?"

"వెర్రినాయన !"

"ఏం జరిగిందో చెప్పండి"

"మొదట అతగాణ్ణే ఆశ్రయించింది కోటమ్మ"

"ఊహూ"

"అది తెలిసి సుబ్బలక్ష్మి తాళాలు కూడా అతనిచేతిలో పెట్టింది"

"............"

"ఇప్పుడు తెలిసిందా, చివుకుల రామిగాడు సలహాదారో దగాఖోరోను ?"

"మతి పోతోంది నాకు"

"తప్పా ?"

"............"

"వెర్రినాయనా ! నువ్వొకటీ నాకొడుకొకటీనా నాకు ? నువ్వొ కాళ్లు పట్టుకోవాలా నన్ను ?"

"మీపాదాలు విడిచిపెట్టడంవల్లనే నాకీ గతి"

"నువ్వు కృతఘ్నుడవు కావన్నమాటే. మరి నామాట వింటావా ?"

"ఇక అగ్గిలో దూకమంటే —"

"అది రామిగాడు చేసేపని. నాచేతులారా నేను నిన్ను పెద్ద వాణ్ణి చేశాను"

"ఏమి సెలవు ?"

"ఇక నువ్వు చెయ్యవలసిం దల్లా వొక్కటే. అది, యిలాగే, మాట్లాడకుండా రామభద్రదచయనులు పాదాలు పట్టడం"

"ఈక్షణంలో పడతాను"

"దానికి ఫలితా లేమిటో వివరంగా చెప్పనా ?"

"సెల విప్పండి"

"వెంకటేశం బాకీ వుత్తరక్షణంలో వసూలు కావడం"

"చిత్తం"

"తక్కిన నీ రుణస్థులు మునపటిలాగే నీకు లొంగివుండడం"

"చిత్తం"

"నీ రెండో కొడుకుని సుబ్బలక్ష్మి దత్తత చేసుకోవడం"

"ఆ !"

"నామనమరాలిని చేసుకోవా లని వుబలాటపడుతోంది దది. దానికి తగ్గ పిల్లాడికోసం చూస్తున్నాము. నీకొడుకుమాట నేనే చెప్పగా, కోటమ్మ దావా చెయ్యకపూర్వం రామభద్రచయనులు కూడా చాలా బలపరిచాడు"

"ఆ,ఆ"

"పోరి నాపేరు పెట్టించింది నీరెండో కొడుక్కి మీ అమ్మ. చచ్చిపోయేటప్పుడు వాణ్ణి నాచేతుల్లో వుంచి—"

"ఎరుగుదును, మరిచిపోలేదు"

"సరిగా, యివాళకి పదిహేను రోజులుంది, మాఘశుద్ధ విదియు. ఆవేళ నీరెండోకొడుకు దత్తత. వెంటనే ఉపనయనం. పంచశిఖలతోటే వాడికీ మా గున్నమ్మకీ వివాహం"

"చిత్తం, చిత్తం"

"రామభద్రచయనులి రెండో కూతుర్ని నీపెద్దకొడుక్కి —"

"అదీ మాట. ఆయన ఆసరా కూడా నాకు బంధుభావంతో వుండడం చాలా అవసరం"

"ఇక కోటమ్మ మాట"

"మీరు క్షమించాలి

"ఊర్వశి అది. దాన్ని విడిచిపెట్టలేవు నువ్వు. అంతే కాదూ ?"

"............"

"ఇంత బహిరంగవ్యవహారానికి సిగ్గెందుకు రా ? మరి దాని వ్యవహారం కూడా విను"

"చిత్తం"

"దావా తీసేసుకున్న వుత్తరక్షణంలో దానికి మూడువందల మనోవర్తికి ఖరారునామా పుట్టడం, గతం వెయ్యిరూపాయలు కోరింది గాని అది, రెండువేలు రొఖ్కం నుంచున్న పాళంగా చేతిలో పొయ్యడం. యావజ్జీవమూ వుండడానికి నీయింటి పక్కన వున్న చిన్న మేడ స్వాధీనపరచడం"

"అరోధి"

"నే నింకోటి కూడా ఆలోచించాను. అందుకు సుబ్బలక్ష్మి వొప్పుకుంది. రామభద్రుడు కూడా బాగుం దన్నాడు"

"సెల విప్పించండి"

"నీకూతుళ్లలో తన యిష్టంవచ్చినదాన్ని కోటమ్మ దగ్గిరికి తీసుకోవడం"

"సెబాస్"

"అలా జరిగితే, దానికి పెళ్లీ, పెట్టుపోతలూ తన దర్జాకి తగ్గట్టు సుబ్బలక్ష్మి కొనసాగించడం. వివాహసమయంలో ఆమేడ నీకూతురిపేర రాసెయ్యడం"

"...నాకు మాట రావడం లేదు"

"వెర్రినాయన ! ఇష్టమో కాదో చెప్పు"

"ఇష్టం, ఇష్టం, ఇష్టం"

"అయితే, మరి రామభద్రుడితో మాట్లాడి రానా ?

"అవశ్యమూనూ"

"అయితే, చివుకుల రామిగాడి నోటు తీసుకురా"

"...ఇదిగో తెస్తున్నాను..."

"నుంచో"

"ఏం సెలవు ?"

"కోటమ్మ నిన్నే నమ్ముకుని వుండేటట్టు చెయ్యడం రామ భద్రుడి పూచీ"

"చిత్తం, చిత్తం"

"పైగా, రామిగాడి నోటుమీద సగం వడ్డీతో అసలంతా యిచ్చేస్తా డతగాడు"

"వడ్డీ యివ్వకపోయినా నాకిష్టమే"

"అలా కాదులే"

"మరి వెళ్లి వస్తా"

"శుభం"

౭

"ఏమన్నాడు ?"

"లక్ష అన్నాడు; కాని ఫలితం గుండుసున్నా"

"వివరాలు చెప్పు"

"ప్రయోజనం ?...కొంత ధర్మవాదం చేశాను. కొన్ని అసందర్భాలు చూపించాను. చివరికి భయపెట్టాను"

"ఏమనీ ?"

"దావా పడితే నష్టం అనీ, అప్రతిష్ఠ అనీ—;"

"దానిమీద ?"

"'ఎప్పటిమాటే'. అది నాపెళ్లాం కాదు. దాన్ని నేను కోరలేదు. నాకేమీ తెలవని వయస్సులో నన్నడక్కుండా చేసిన పెళ్లికి నేను బాధ్యుణ్ణి కాను—"

"వాణ్ణి అడిగే కన్నదా తల్లి ?"

"............"

"పోనీ, బాధ్యు లెవరుట ?"

"తన తల్లీ తండ్రీనిట. ఇవతల మీరుట"

"ఊహూ !"

"మీఅమ్మాయి కూడా తనకున్న అధికారమే వుందిట. అది కూడా నిస్సందేహంగా మళ్లీ పెళ్లి—"

"వాడికి ఘటాశ్రాద్ధం చేసేనా ?"

".......... ."

"మంచి పండితు డవుతా డని యింగ్లండు పంపిస్తే పశువై వచ్చాడు ?"

"ఇంకోటి కూడా—తనకోసం మీ రెంత ఖర్చుపెట్టారో అంతకీ ప్రస్తుతం నోటు రాసి యిస్తాడుట. తరవాత—రెండేళ్లలో—అణాపైసలతో తీర్చేస్తాడుట"

"అలాగేం ?"

"ఎంతసేపూ ప్రేమ ప్రేమ——మరోమాట లేదు. ప్రేమ కలగందే పెళ్ళేమి టంటాడు ? సధూసరు లిప్తపడి పెళ్ళి చేసుకోవాలి; గాని, మధ్య, మీ రంతా యెవ రన్నాడు"

"పోనీ, వొక పని చెయ్య మనలేకపోయావా ?"

"ఏమిటదీ ?"

"మాపిల్లతో స్నేహం చెయ్యమను. త నిక్కడికి వచ్చినా సంతోషమే, దాన్ని తన యింటికి తీసుకువెళ్ళినా సంతోషమే, మాకేమీ అభ్యంతరం లేదు. ప్రేమ కుదురుతుందా యేలుకో వచ్చు. అవసరం అయితే, తన యిష్టం వచ్చిన పద్ధతిలో మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోవచ్చు, ప్రేమ కుదరదూ ? మాపిల్ల మాయింటోనే వుండిపోతుంది, మే మేవిధ మైన లెగువూ పెట్టం. అదీ మేమూ మాకర్మానికి——"

"ఇంత ఆలోచన తోచలేదు; కాని మరో విధంగా చెప్పాను"

"ఏమనీ ?"

"దాన్ని రహస్యంగా మాయింటికి తీసుకు వస్తూ వుంటాను, మీరిద్దరూ మాట్లాడుకుంటూ వుండండి, నచ్చి నీకు దానిమీద ప్రేమ కుదిరితే——"

"ఏమంటాడు ?"

"చదువురాని మూఢురాలితో స్నేహం యేమిటిట"

"తన చదువు ఇలా యేడిసింది"

"నీకూతుర్ని, వాడు, ఇటీవల చూడలేదుట. అది అందంగానే వుండవచ్చుట. కనక దాన్ని తన యింటో అట్టేపెట్టు

కుంటే—నెలో రెణ్ణెల్లో చూశాటప్పటికి తన మనస్సు చలించ వచ్చుట. దానిమీద తనకి మోహం కలగవచ్చుట. అది పెరిగి పోయి అసాధ్యం కూడా అయిపోవచ్చుట. తన శీలం చెడిపో వచ్చుట—"

"శీలం—"

"అవును. అది లేనిమనిషి మనిషి కాడుట. దాంతో ఆ జంజా టంలో కొన్ని సంవత్సరాలు పడివుండిపోవలసివస్తుంది. అక్రమ సంతానం —"

"శ్రీహరీ"

"అవును. కలగవచ్చుట. ఇటు యీమూఢురాలు వదలక పోవడమూ, అటు ఆదుష్టసంతానంవల్ల చిక్కులు రావడమూ తటస్థించవచ్చుట. ఈసంఘర్షణవల్ల తన కికపెళ్లి కాదుట. యావజ్జీవమూ యీమూఢురాలితో—తనకి సుఖం లేకుండా —ఆనందం లేకుండా—తృప్తి లేకుండా—చివరి కొక్కమాట అన్నాడు"

"ఏమిటదీ?"

"తన అమూల్యజీవితం దుఃఖభాజన మయిపోతుందిట"

"అసలు, తన జీవితానికి విలవ అంటూ యేడిస్తేనా?"

"అదేలే, భావకవిత్వం ప్రకారం చూస్తే వాడన్నమాటకి అర్థం అదే కాదూ?"

"ఏమయితే యేం? ఈతప్పంతా నాది"

"............"

"చిన్నతనంలో చురుగ్గా వుండడం చూసి నేనే యింగ్లీషులో ప్రవేశపెట్టించాను. చదువు అంటడం చూసి ఆస్తి తక్కువయినా పిల్ల నిచ్చాను. ప్రొఫెస ర్లంతా ప్రతిభావంతు డని పొగడితే యింగ్లాండు పంపించాను. చివరికి సొమ్మూ పోయి దిమ్మూ పట్టింది"

"అలాగే అయింది"

"నేను చేసిందానికి శిక్ష కూడా నాకే అయితే బాగుండి పోవును"

"..............."

"మాపిల్లని చూస్తే కడుపు తరుక్కుపోతోంది"

"పైవాళ్లమే చూడలేకుండా వుంటే—"

"ఇంకోటి చూడూ. ప్రేమ ప్రేమ అంటూ గుంజుకుంటాడు గదా, ప్రేమ వున్నవాడు ఇంత నల్లరాయి అవుతాడా ?"

"నిజమే"

"కనక, నిజంగా, వాడు ఆర్ద్రహృదయుడు కాడు. వాడికి ప్రేమించడం తెలవదు. ఎవర్తిమీదో కన్నువేశాడు. అది వీణ్ణి ఐక్యపెట్టకుండా వుంది. దాన్ని మరిచిపోలేడు, దీన్ని చేర నివ్వడు. ఇలాంటివాళ్లకి చివరి కెలాంటి గతి పడుతుందో—"

"ఆశ్చర్యమా ?"

"ఇటు చూస్తే బ్రాహ్మణలక్షణమూ లేదు. అటు చూస్తే ప్రేమికుని లక్షణమూ లేదు. అసలు, మనిషి లక్షణమే—"

"అలా చెప్పు, సరిపోతుంది"

"సరిపోయి ? పర్యవసానం ?"

"అది సరే...ఏతావతా: ఇంగ్లీషు మన గొంతు కోసింది"

"అది తెలివితక్కువ మాట. ఆచారాల్లోనూ, నడత లోనూ, భేదం కలిగించవచ్చు. ధర్మంలోనూ నీతిలోనూ కొత్త దారి తొక్కించవచ్చు. హిందువుగా పుట్టినవాణ్ణి క్రిష్టియనుగా మార్చవచ్చు; కాని పెళ్లా మనీ, బిడ్డ లనీ, సంసార మనీ తెలవ కుండా చేస్తుందా నిజ మైన యింగ్లీషు ?"

"ఏమో, నాకు మాత్రం—"

"అలా కాదు. అయితే, వొక తెలివితక్కువ పనిమాత్రం చేస్తున్నాము మనము"

"ఏమిటదీ ?"

"మొగపిల్లల్నే కాని ఆడపిల్లల్ని యింగ్లీషులో ప్రవేశ పెట్టడం లేదు మనము."

"అది మరీ—"

"విను మరి. ఇంగ్లీషు చదువుకున్నవాళ్లకి ఆడాళ్లు కూడా చదువుకోవా లని వుంటుంది. ఆడాళ్లు కూడా తమ లాగే యింగ్లీషు చదువుకుని కట్టు బొట్టు జుట్టులలో పూర్తిగా మార్పు తెచ్చుకుని, కాఫీహోటళ్లకి వెళ్లడమూ, సిగరెట్లు తాగడమూ, టెన్నిస్ ఆడడమూ, వాళ్ల లుంగీలకి సరిపోయేటట్టు లంగాలు కట్టి స్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ వుండడమూ చేస్తే యీ మొగ విద్వాంసులు; తరవాత విడాకులు తప్పకపోయినా ముందు కట్నాలూ కానుకలూ అక్కర్లేకుండా పెళ్లి చేసుకుంటారు"

"మరి మొగపిల్లల చదువుకే మన కొంపలు గుల్లలు—"

"సగంసగమే గుల్లలవుతున్నాయి. ఆడపిల్లల చదువుతో పూర్తిగా గుల్లలయి —దాంతో మొగాళ్లకి ముందు ఆట కట్టి—"

"వాదానికి బాగానే వుంది"

"నడతకి మాత్రం యెందుకు బాగుండదూ? ఇంగ్లీషు చదవడంవల్ల మొగాళ్లకి పడమటి చూపు ఏర్పడుతోంది మన చదువులవల్ల తూర్పుచూపూ, అసలే చదవని చోట గుడ్డితనమూ యేర్పడి ఆడపిల్లలు వాళ్లకి సరిపోకుండా వున్నారు"

"ఆడవాళ్లకి కూడా యింగ్లీషు అలవాటు చేస్తే మన సంప్రదాయం వొక్కటీ—"

"ఇప్పుడు మహా నిలిచివుందా? ఛాయలే కాని ఆసత్తా ఆ జీవితమూ వున్నాయా?"

"ఏంచెప్పడానికీ దారి కనపడదు"

"...కానియ్యి ఇంకా యెంత కాలం యేడవాలో మేము. ఒక్కపిల్ల. వజ్రపుతునక. ఎన్ని ముచ్చట్లు తీర్చుకోవా లని ఆశ పడ్డామురా దానిమూలానా. ఎంత విఘాతం—"

"అదేమిట్రా?"

"............"

"ఛా, ఆడదానిలాగ—"

"ఏం, ఆడదానికే గాని మొగాడికి దుఃఖం వుండదూ? పదిహేడేళ్లు వెళ్లాయి, దాన్ని చూస్తూ యెలాగా భరించడం? దాని కేమిటీ గతీ? పుట్టో వొకనాడు ఆశ వదులుకున్నాం.

అప్పుడే పోయి వుంటే యీశోత లేకపోవును నాకు. ఒక్కొక్కప్పుడు దాన్ని కిరస్తానీలలో కలిపేసి——మేం కూడా కలిసిపోయి మరొకడికి పెళ్లి చేసేద్దామా అన్నంత వుద్యోగం పుడుతూ వుంటుంది నాకు. మళ్లీ వీడెప్పటికేనా దారికి రాకపోతాడా అని ఆశ కలుగుతూ వుంటుంది"

"నాకు నమ్మకం లేదు సుమా"

"చూడూ. ఇంత వూరుంది. పైగా, నూరిళ్ల బ్రాహ్మణాగ్రహారం. అంతా పండితుల్లోనే జను. అంతా కర్మిష్ఠుల్లోనే లెక్క. మాట్లాడితే ప్రాయశ్చిత్తా లంటారు; కాని వాడికి గడ్డి పెట్టరేం? మాపిల్లకి మళ్లీ పెళ్లి చేస్తే——"

"ఇంకా తరవాయే? అవి కారికలు కావు, అవి సభలు కావు, అవి బెదరింపులు కావు, అవి బహిష్కారాలు కావు——"

"ఛీ, ఏం జాతిరా మనదీ?"

౮

ఔటులై నిది బ్రాహ్మణాగ్రహారమున నకు;
వివిధప్రవృత్తుల వివిధగతుల
ఛాయలే గాని అసత్యము ల్లేవిందు;
పెంచను లేదు, కుదించలేదు;
నాఆత్మవృత్తము న్మయాదర్శమునయందు,
తన రూపు మించుటద్దమున తోచు
న ట్లవగాహన మ్మగుచునందు కూర్చితి
భిన్నస్థలమ్ముల వృత్త మొకటి.